

GEPOLITIČNI POLOŽAJ IN REGIONALIZEM NA PRIMERU JUGOZHODNE SLOVENIJE

Vladimir KLEMENČIČ

dr., redni pro., Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 2, SLO
dott., prof., Dipartimento di Geografia, Facoltà di Lettere e Filosofia, Università di Lubiana, SLO

IZVLEČEK

V razpravi so osvetljeni problemi regionalne diferenciacije in regionalizmov v Sloveniji, s posebnim poudarkom na regionalnih posebnostih. V povezavi s tem so prikazani značaji in problemi regionalizmov na jugozahodnem delu Slovenije, na Goriškem in Koprskem ob slovensko-italijanski meji. Osvetljene so posebnosti razvoja regionalnih struktur v njihovi prekomejni povezanosti in v soodvisnosti z razvojem obmejnih območij na Tržaškem in Goriškem v sosednji Italiji.

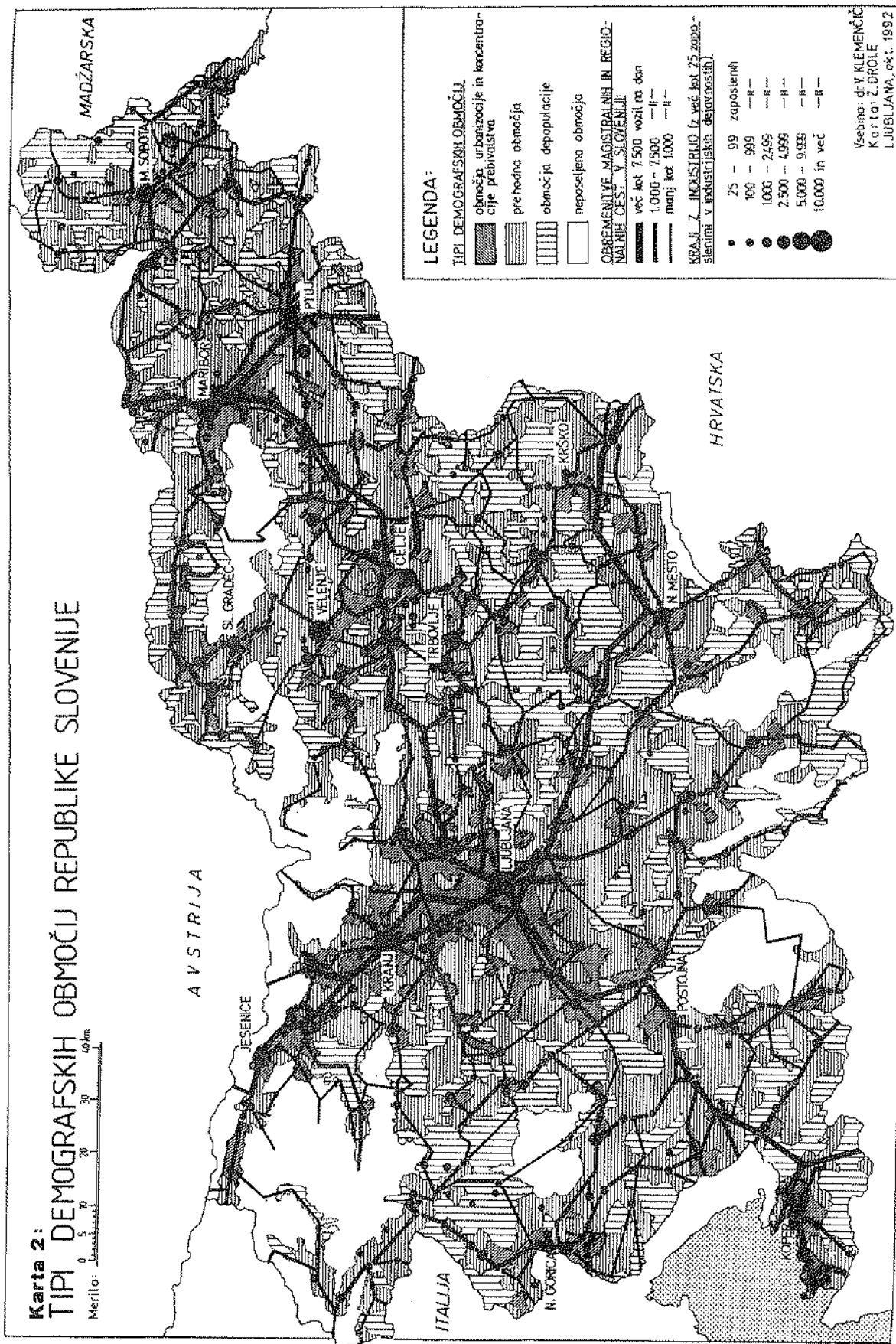
UVOD

S problemi regionalizmov se geografija v sklopu svojih različnih vej (antropogeografije ter gospodarske, socialne in politične geografije) ukvarja že od prejšnjega stoletja dalje. V vseh razvojnih fazah proučevanja tega problema je predstavljala temeljno izhodišče pripadnost nekaterih skupin prebivalstva specifičnim prostorskim značilnostim. Pri tem je šlo v glavnem za poudarjanje potreb po večji avtonomnosti nekaterih enot v procesu stalnega spreminjanja geografskega okolja, in sicer od manj razvite agrarne, preko višje razvite industrijske pa vse do informacijske družbe v najnovšem obdobju ter s tem procesom povezanega spreminjanja družbeno-ekonomskih struktur ali družbenih sistemov. Pripadnost nekaterih skupin prebivalstva specifičnostim regionalnih struktur se kaže tako v že preživetih pogojih agrarne družbe, v večini primerov pa tudi ob novonastalih pogojih družbeno-ekonomskih struktur visoko razvite informacijske družbe, in to v vseh fazah sprememb upravno-politične ali teritorialne pripadnosti posameznih ozemeljskih enot različnim državam. Regionalizmi imajo svoje korenine tudi v odnosih, ki se pojavljajo na relaciji center - periferija in temeljijo na težnjah periferije po drugačnem (avtonomnem) načinu upravljanja in vodenja regionalne politike. Regionalizem, ki temelji na perifernosti, je pogosto povezan tudi z obmejnostjo, zato se

le-ta kot odraz pripadnosti specifičnih značilnosti teritorija lahko odraža v teh pogojih zelo različno. Ravno zaradi tega prihaja do velikih razlik v regionalnih značilnostih med obmejnimi in nerazvitimi območji ob zaprti meji na eni strani ter gospodarsko razvitimi in preko meje povezanimi obmejnimi območji in odprti meji na drugi strani. Poseben primer v razvoju regionalizmov predstavljajo tista območja, kjer meja povezuje urbanizirana in gospodarsko razvita obmejna območja dveh sosednjih držav, kjer le-ta ne predstavljajo le prehodnih območij dveh sosednjih držav, ampak imajo značaj transkontinentalnega prehodnega območja (Klemenčič, Zupančič, 1992).

ELEMENTI PROCESOV REGIONALNE DIFERENCIRANOSTI SLOVENIJE

Ko opredeljujemo značilnosti delitve Slovenije po regionalni pripadnosti in številna regionalistična gibanja, ki se ob razpravah o oblikovanju novih samoupravnih skupnosti na lokalni ali regionalni ravni pojavljajo zlasti v zadnjem obdobju, se moramo zavedati, da predstavlja Slovenija že zato, ker je sestavljena iz delov štirih velikih evropskih pokrajinskih enot (severnojadranskega, alpskega, panonskega in dinarskokraškega sveta), sama po sebi Evropo v malem. V tem pokrajinskem okvirju so se v zadnjem stoletju odvijali tudi vsi procesi druž-

beno- ekonomske preobrazbe iz agrarne v neagrarno družbo. Časovno so se ti procesi uveljavljali zelo neenakomerno po posameznih območjih Slovenije, saj se je tudi proces oblikovanja njenega današnjega državnega teritorija odvijal skozi več faz spreminjanja državnih meja. Z vsako tako spremembo meja se je spremenila tudi pripadnost Slovenije kot celote ali pa le njenih nekaterih posameznih delov različnim državnim tvorbam.

Do prve svetovne vojne je ozemlje današnje države Slovenije pripadalo Avstro-Ogrski, ki se je delila na avstrijski in ogrski del Monarhije. Večina ozemlja je pripadala avstrijskemu delu, le skrajni severovzhodni del Slovenije (Prekmurje) je pripadal ogrskemu delu. Po razpadu Avstro-Ogrske je v obdobju med obema vojnama velik del današnje Slovenije (tako imenovana "Primorska Slovenija") bil priključen Italiji, ostalo ozemlje pa je pripadlo novonastali Jugoslaviji (karta 1). Po drugi svetovni vojni se je s priključitvijo zahodnega dela slovenskega etničnega ozemlja, tako imenovane "Primorske Slovenije", tedanji Jugoslaviji izoblikovala Slovenija, ki je predstavljala eno od šestih upravno-političnih enot v okviru povojne Jugoslavije, po 25. juniju 1991 pa samostojno državo Republiko Slovenijo (Klemenčič, 1993).

Pri ocenjevanju regionalne pripadnosti prebivalstva Slovenije posameznim enotam ne moremo mimo dejstva, da so današnja regionalistična gibanja vsaj do določene mere še vedno odraz notranje delitve današnjega državnega teritorija Republike Slovenije iz časov Avstro-Ogrske, ko se je le-ta v sklopu avstrijskega dela Monarhije delila na Kranjsko, Štajersko, Koroško, Goriško ter Trst z Istro, v sklopu ogrskega dela Monarhije pa na Prekmurje. Vse te regije so se v obdobju pred prvo svetovno vojno pa tudi v času med obema vojnama, ko je večina teh nekdanjih dežel ali njihovih posameznih delov pripadala tedanji Kraljevini Slovencev, Hrvatov in Srbov (po letu 1929 Jugoslaviji), srečevale s centralističnimi razvojnimi težnjami. Kljub temu, da se je po drugi svetovni vojni v Sloveniji, kot eni od republik nove Jugoslavije, pričel uveljavljati policentrični družbeno-ekonomski razvoj, ki je temeljil na enakomernem razvoju celotnega njenega ozemlja, pa je bilo v njenem regionalnem razvoju še vedno mogoče čutiti posledice teritorialne delitve izpred prve in druge svetovne vojne (Klemenčič, 1992). Te posledice se v Sloveniji ponekod bolj, drugod manj še danes kažejo v delitvi prebivalstva po regionalni pripadnosti ali regionalni diferenciranosti posameznih teritorijev Slovenije. Najbolj se ti zakoreninjeni regionalizmi v zadnjem času kažejo v oblikovanju tako imenovanih regionalnih političnih strank ter v odpiranju dilem pri političnih strankah o smotnosti ali nesmotnosti oblikovanja dveh nivojev samoupravnih skupnosti (lokalne in regionalne). Prav ta regionalistična gibanja, katerih pa ne moremo ocenjevati zgolj negativno, kot težnjo

po teritorialnem razbijanju enotnega gospodarskega in političnega prostora Republike Slovenije, pa kažejo določene interese prebivalstva posameznih enot, ki temeljijo na težnjah po avtonomnem razvoju v okviru lastnih regionalnih struktur in potencialov. To pomeni, da je Slovenija, čeprav majhna država, notranje regionalno močno diferencirana, kar terja, ob dobrem poznavanju in opredelitvi problemov njenega razvoja, posvečanje pozornosti tako prebivalstvu posameznih regij kakor tudi prebivalstvu celotne države Slovenije.

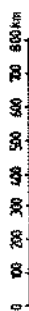
Za regionalno diferenciacijo Slovenije sta poleg spreminjanja državnih meja in oblikovanja njenega državnega teritorija skozi tri faze razvoja pomembna še dva dejavnika, ki sta se v razvoju teh procesov pojavila šele po drugi svetovni vojni. Prvi je povezan s konceptom prostorskega razvoja, zasnovanim na policentризmu in odpiranju meja v pogojih tako imenovanega samoupravnega socializma, ki je temeljil na družbeni lastnini, drugi dejavnik pa nastopi po letu 1991 v pogojih samostojne države Slovenije in temelji na težnji po stopnjevanem izenačevanju gospodarskega razvoja celotne Slovenije, zlasti manj razvitih in demografsko ogroženih območij. Medtem ko je pred osamosvojitvijo Slovenije policentrični družbeno-ekonomski razvoj temeljil v glavnem le na industrializaciji (Vrišer, 1988), pa le-ta po letu 1990 temelji na razvoju drobnega gospodarstva in uveljavljanju zasebne lastnine.

Policentrizem in odpiranje meja zelo različno učinkujeta tudi na procese regionalnega razvoja posameznih območij Slovenije. Medtem ko ob zahodni meji med Koprom in Novo Gorico zaradi intenzivne prekomejne povezanosti ter usklajenosti regionalnega razvoja tega območja z obmejnimi območji onstran meje v Italiji že lahko govorimo o obmejni regiji, ki ima značaj evroregije, pa je bila na drugi strani severovzhodna Slovenija kot celota (z izjemo Maribora in Mežiške doline) vključena v industrializacijo znatno kasneje. Zato sta razvoj terciarnih dejavnosti ter drobnega gospodarstva tod še vedno v velikem zaostanku nasproti ostalim delom Slovenije, pa tudi prostor sam ima še vedno agrarno-industrijski karakter in zaostaja v procesu metropolitizacije in oblikovanja evroregije na svojih obmejnih območjih.

Glede na to grobo delitev po specifičnih razlikah v družbeno-ekonomskem razvoju sedanjih prostorskih struktur, lahko Slovenijo tudi na mikroravni razdelimo po socialnoekonomskih in demografskih strukturah prebivalstva na tri tipe (karta 2).

- Tip območij s funkcionalno gospodarsko in demografsko strukturo, ki jih imenujemo tudi območja koncentracije prebivalstva in gospodarstva. To so industrializirana območja, ki kažejo tendence terciarizacije in razvoja drobnega gospodarstva, med katera uvrščamo območja ob slovensko-italijanski meji med Koprom in Novo Gorico, široko območje Ljubljanske in Celjske

Karta 3: MAKROREGIONALNE IN TRANSKONTINENTALNE EVROPSKE „MAGISTRALNE“

LEGENDA:

glinne regionalno-gospodarske osi

ŠTEVLO PREBIVALCEV V MESTIH Z VEČ KOT 100.000 PREBIVALCI

- več kot 5.000.000 prebivalcev
- 1.000.000 - 5.000.000
- 500.000 - 1.000.000
- 100.000 - 500.000

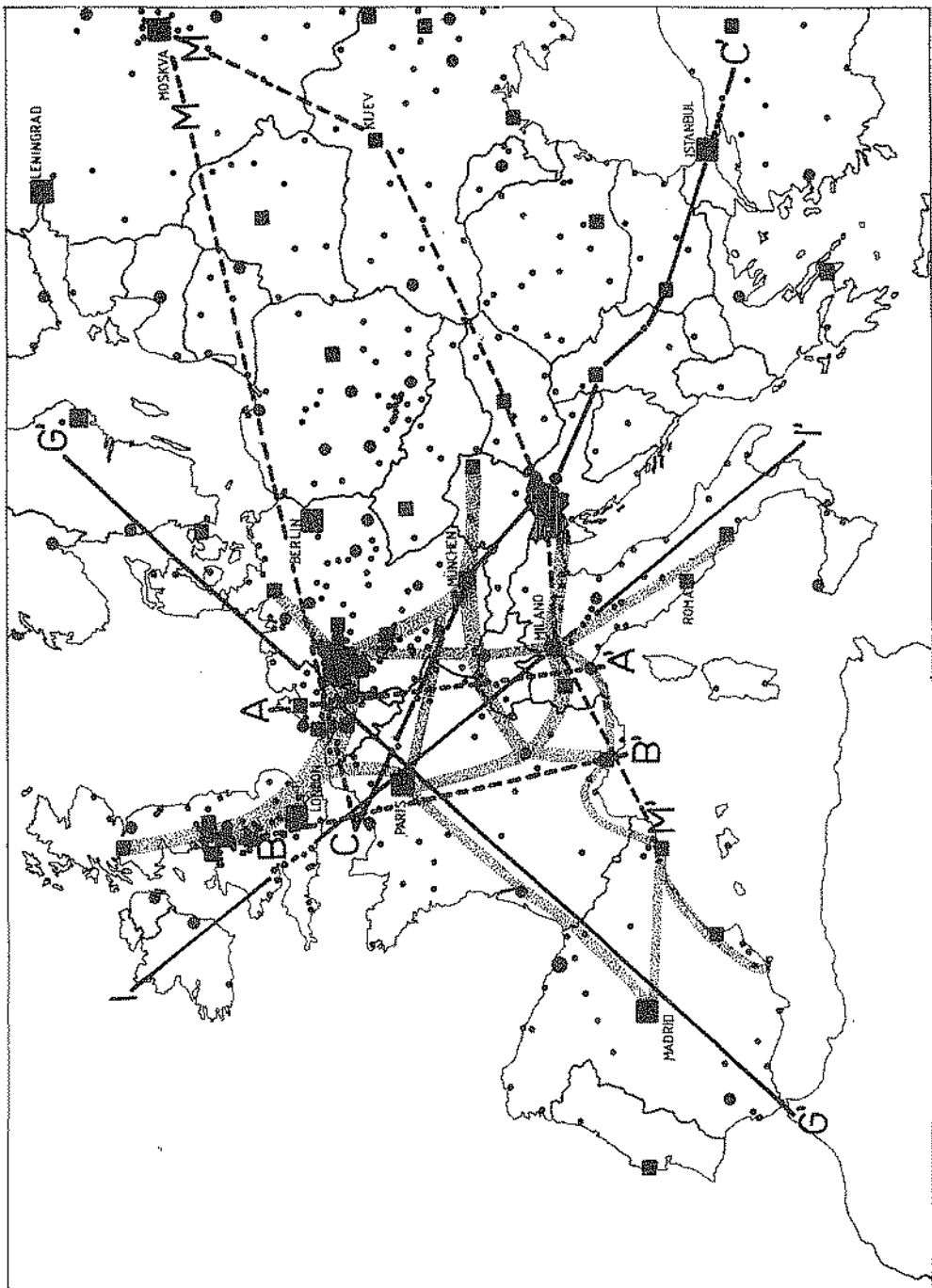
MAKROREGIONALNE IN TRANSKONTINENTALNE EVROPSKE „MAGISTRALNE“

- A - Antwerpen - Genova
- B - Biznagham - Marseille
- C - Celis - Istanbul - Orient
- C - M - Celis - Moskva - (Mladivostok)
- G - Gibraltar - Nordcep
- I - Irland - Italio
- M - Barcelona - Milano - Moskva

VIR:

Professeur I. B. F. KOPPOUS, Collège d'Europe, Bruges
 Institut Géographique National, Bruxelles.
 in Proposition pour un réseau européen à grande vitesse.

I. B. F. KOPPOUS: Politique régionale ou régionalisation des politiques? in: "From Nine to Twelve: Europe's destiny?" Edt by J. W. Schneider, Stjhoft & Noordhoff, 1980, Alphen aan de Rijn.

Vzajbina: dr. V. KLMENČIČ
 Kartica: Z. BRŠLE
 LjUBLJANA, apríl 1992

kotline, Dravsko polje v okolici Maribora ter bližnja območja nekaterih ostalih slovenskih mest.

- Drug, prav nasproten tip pa predstavljajo demografsko ogrožena območja, ki zajemajo predalpski in dinarsko-kraški svet Slovenije ter terciarno gričevje v zahodni in severovzhodni Sloveniji (Goričko, Slovenske Gorice, Haloze, Brkini).

- Med območji koncentracije prebivalstva in gospodarstva ter demografsko ogroženimi območji pa najdemo široka, tako imenovana prehodna območja, na katerih enkrat prevladujejo tendence koncentracije, drugič zopet tendence depopulacije (Klemenčič, 1987).

GEOPOLITIČNI POLOŽAJ IN REGIONALNA STRUKTURA ZAHODNE SLOVENIJE KOT TIP EVROPSKE REGIJE

Geopolitični položaj Slovenije sicer pogojuje ugodna prometna prehodnost med posameznimi deli Evrope, vendar sta dejanska funkcija in izkoriščenost prednosti njenega geopolitičnega položaja ter s tem tudi regionalna preobrazba jugozahodnega dela Slovenije odvisna od mednarodnih dejavnikov politične in gospodarske narave (Klemenčič: Genorio, 1992). Funkcija geopolitičnega položaja je v veliki meri odvisna predvsem od koncepta gospodarskega razvoja Evrope, ki so ga države Evropske skupnosti oblikovale še pred novonastalimi spremembami v vzhodnoevropskih državah po letu 1990. V veliki meri vpliva na razvoj jugozahodne Slovenije v sedanosti in bo verjetno tudi v bodočnosti vojna na območjih nekdanje Jugoslavije, v katero so z izjemo Slovenije in Makedonije vpletena skoraj vsa njena območja. Le-ta je namreč zaprla prometne poti na pomembni evropski gospodarski, predvsem pa prometni osi, katera povezuje razvito Zahodno in Srednjo Evropo z Jugovzhodno Evropo in Bližnjim Vzhodom (karta 3).

Za jugozahodno Slovenijo in njen dosedanj razvoj ter funkcijo je pomembno tudi dejstvo, da so se po zaslugi Slovenije odnosi med Italijo in tedanjo Jugoslavijo že v šestdesetih letih, zlasti pa po podpisu Osimskih sporazumov, ko je bilo dokončno rešeno vprašanje, tako izboljšali, da se je na območju Koprškega, Krasa in Goriškega prostor lahko začel oblikovati v tako regionalno strukturo, ki odgovarja funkciji modernega evropskega, prekomejno povezanega obmejnega prostora. Za prekomejno povezovanje tega dela Slovenije je pomembno tudi dejstvo, da se je na slovenski strani po drugi svetovni vojni, ko so ostala ta območja odrezana od nekdanjih centralnih naselij (Trsta in Gorice), izoblikovala nova mreža centralnih krajev (Koper, Sežana, Nova Gorica). Le-ti predstavljajo na eni strani funkcionalno mrežo centralnih krajev Slovenije, hkrati pa so pomembni tudi za povezovanje s centralnimi kraji v sosednji Italiji. Uspešno povezovanje obmejnih območij Slovenije z obmejnimi območji sosednje Italije omogoča

že od začetka šestdesetih let naprej odprta državna meja, kjer se je na okrog 80 kilometrov mejne črte med Koprom in Novo Gorico razvilo 33 mejnih prehodov različnih kategorij z vso spremljajočo infrastrukturo, katere je leta 1986 prečkalo preko 40 milijonov potnikov. Pomembnost dajeta prometni prehodnosti tega območja tudi avtoporta v Fernetičih in Vrtojbi (karta 4), še zlasti pa koprška in tržaška luka, ki pomenita inovacijsko jedro v tem prostoru in predstavljata povezavo s prekooceanskimi deželami širokemu srednjeevropskemu prostoru. Zaradi tega ta območna regija nima le značaja med s seboj prekomejno povezanih obmejnih območij dveh sosednjih držav, ampak dobiva vse bolj transkontinentalen pomen. Le-tega še posebej poudarja razvoj kontinentalne prometne in gospodarske osi, ki danes že povezuje Južno in Jugovzhodno Evropo (Portugalsko, Španijo, Francijo) z gospodarsko močno razvito Lombardijo v Italiji in se preko Slovenije in Madžarske oblikuje naprej proti Ukrajini ter ostalim območjem Vzhodne Evrope, to je proti tistim prostorom, ki v Evropi pomenijo danes periferijo in so že od nekdaj izven skupnega gospodarskega evropskega prostora. Ta kontinentalna gospodarska in prometna os, ki je bila programirana v posebnih projektih gospodarskega razvoja držav Evropske skupnosti že v preteklih desetletjih, daje poseben pomen tudi celotni Sloveniji, še zlasti pa območju med Koprom in Novo Gorico. Značaj evroregije dajejo omenjenemu prostoru naslednji elementi:

- enako visoko razvit sistem industrijske družbe v obmejnih območjih dveh sosednjih držav,
- sistem industrializacije, ki je v skladu z gostoto prebivalstva,
- prevzemanje zamisli moderne industrijske družbe,
- skupni sistem informiranja in usmeritve na podlagi množičnih občil ter poznavanje jezika z obeh strani državne meje,
- pozitivno razmerje do sosedov ter prekomejnega sodelovanja (Maier, 1983).

Funkcionalna regionalna struktura tega obmejnega območja in prekomejno povezovanje na gospodarskem področju ter s tem v zvezi tudi razvoj infrastrukture se med seboj dopolnjujejo, zaradi česar se ta prostor na eni strani meje zrašča v enoten, med seboj povezan obmejni prostor oziroma enotno obmejno regijo. Ta medsebojna povezanost in usklajenost pa imata svojo nadgradnjo na političnem in kulturnem področju (Bufon, 1992). Med pomembne povezovalne člene tega obmejnega prostora sodi tudi prisotnost slovenske manjšine v Italiji vzdolž celotne slovensko-italijanske meje ter italijanske manjšine na najbolj razvitem obmejnem območju, na Koprskem (Klemenčič, 1993). Prisotnost manjšin, katere obvladujejo jezik in kulturo narodov dveh sosednjih držav in dvojezičnost obmejnih območij pred-

stavljata pomemben dejavnik prekomejnega povezovanja v precesu gospodarskega razvoja in v dnevnem življenju na tem gospodarsko razvitem delu obmejnega prostora s transkontinentalnim prometnim pomenom.

V celotnem kompleksu prekomejnega povezovanja pa se v funkciji manjšin v teh procesih žal še vedno pojavljajo določene razlike. Medtem ko so Slovenci v Italiji in Italijani v Sloveniji pa tudi velik del večinskega prebivalstva narodnostno mešanega ozemlja na Koprskem dvojezični, pa je dvojezičnost pri italijanskem večinskem prebivalstvu na narodnostno mešanih območjih v glavnem odsotna. To pomanjkljivost vsaj delno nadomeščajo sredstva javnega obveščanja (radio in televizija s programom v italijanskem jeziku v Kopru ter radio v slovenskem jeziku v Trstu, dnevni ter periodični tisk). Ravno dvojezičnost večine avtohtonega slovenskega prebivalstva pa tudi večjezičnost doseljenega prebivalstva iz območij nekdanje Jugoslavije na Koprskem predstavlja evropsko posebnost in pomemben faktor v prekomejnem povezovanju obmejnih območij z obeh strani meje na gospodarskem, infrastrukturnem, kulturnem in političnem področju (Klemenčič, 1990).

Pri opravljanju funkcije prekomejnega povezovanja tega transkontinentalno pomembnega prometnega prostora igra pomembno vlogo tudi koncept izobraževalnega sistema, ki temelji na interkulturni vzgoji tako v italijanskih kakor tudi v slovenskih šolah, in to na vseh stopnjah izobraževanja. Prednost tega izobraževanja pa za prebivalstvo Koprškega ni samo v možnosti funkcionalnega vključevanja prebivalstva v vse oblike življenja (bivanje, delo, izobraževanje ipd.), temveč jim le-ta dopušča tudi svobodno izbiro kraja izobraževanja na vseh stopnjah, kraja zaposlitve ter kraja bivanja tako na širokem italijanskem kakor tudi v slovenskem prostoru. Skratka, oblikuje se nov sloj nosilca evropske integracije, kar pa tudi pogojuje in pogloblja regionalni značaj Jugozahodne Slovenije, kjer prostor ob slovensko-italijanski meji na sicer mikroosnovi, vendarle pa vedno bolj intenzivno, dobiva značaj moderne evroregije.

Tako se je obmejni prostor, ki je do druge svetovne vojne predstavljal periferijo Trsta in se te perifernosti (z izjemo nekaterih mest) ni mogel znebiti vse do začetka šestdesetih let, z odpiranjem slovensko-italijanske meje in ob konceptu policentričnega družbeno-ekonomskega

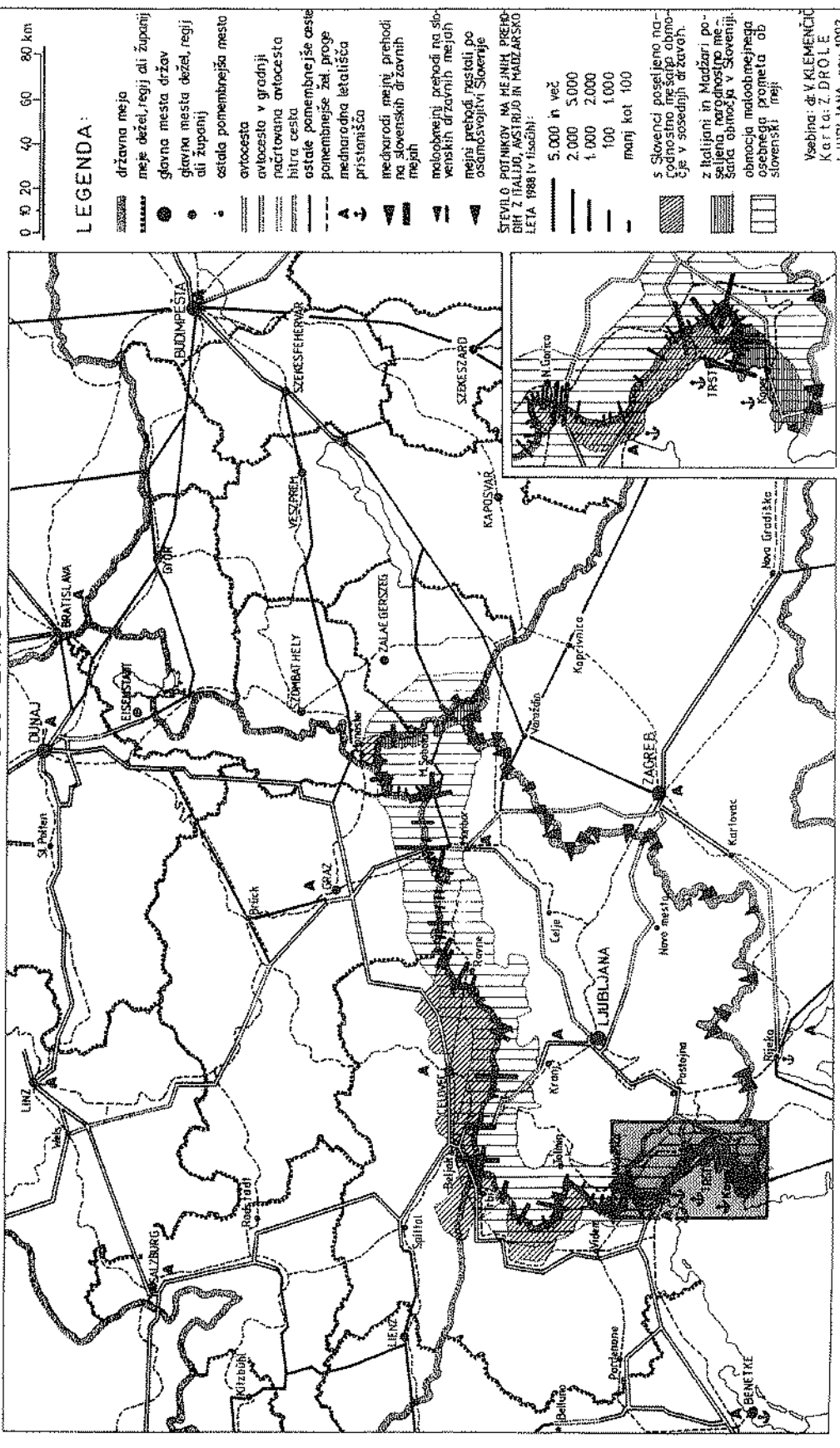
razvoja preoblikoval v pomemben transkoninentalen ter visoko urbaniziran in terciariziran prostor, z značajem visoko razvite informacijske družbe, katera je sposobna opravljati tako funkcijo povezovanja med evropskima državama kakor tudi funkcijo povezovalca širšega evropskega prostora (Klemenčič, Bufon, 1991).

To je prostor, ki je na eni strani pomemben sestavni del celotnega slovenskega gospodarskega, političnega in kulturnega prostora, na drugi strani pa prostor pomembnih mednarodnih mejnih prehodov s pomembnimi transkontinentalnimi in transnacionalnimi funkcijami. Ta prostor ni le pomemben za povezavo Slovenije z ostalo Evropo in za povezavo Srednje Evrope (preko tržaške in koprške luke) z ostalim svetom, temveč predstavlja tudi začetek nadaljevanja oblikovanja gospodarsko-prometne evropske osi z doslej slabo integriranim vzhodnoevropskim prostorom v skupni evropski prostor.

ZAKLJUČNE MISLI

Poznavanje specifičnosti funkcije tega prostora za skupni slovenski prostor ter usklajevanje razvoja obmejnega območja Jugozahodne Slovenije s celotnim razvojem Slovenije terja take oblike upravljanja države v delitvi med samoupravne (lokalne in regionalne) upravne funkcije, ki bo temeljilo na taki teritorialni delitvi in ureditvi Republike Slovenije, da bo le-ta lahko vzpodbuda nosilec celotnega družbenega in gospodarskega življenja v tem prostoru, pa naj si bo to na lokalni, občinski ali pa regionalni ravni. Pri tem se pa morajo na eni strani vsi nosilci oblasti na lokalni in regionalni ravni zavedati svoje soodvisnosti od razvoja celotne Slovenije, nosilci celotnega gospodarskega razvoja Slovenije na drugi strani pa pomembnosti tega prostora v funkciji prehodnosti prometnih in regionalnih tokov preko Slovenije in Madžarske v Vzhodno Evropo. Vnaprej pa je potrebno računati tudi s ponovnim odpiranjem prometnih poti in ponovnim organiziranjem evropskih gospodarskih osi, katere potekajo iz Severne in Severozahodne Evrope preko Slovenije proti Jugovzhodni Evropi na Bližnji Vzhod, ki je trenutno zaradi vojne na Balkanu prekinjena, s čimer bo ta prostor le še pridobil na svojem pomenu.

Karta 4:
**PROSTORSKE FUNKCIJE OBMEJNE MEONARODNO - TRANZITNE IN
 POLITICNOGEOGRAFSKE LEGE REPUBLIKE SLOVENIJE**

RIASSUNTO

La Slovenia sud-occidentale, cioè l'area lungo il confine italo-sloveno nel Capodistrano e nel Goriziano, dopo l'inclusione di quest'area nella Jugoslavia e la demarcazione del confine di stato prima italo-jugoslavo e italo-sloveno poi, è diventata un'area di confine ad alto sviluppo economico, con alcuni tratti tipici delle società informatiche e con collegamenti intensivi con le aree al di là del confine, in particolare con le province di Trieste e di Gorizia. Quest'area ha un rilievo particolare per la concentrazione dei flussi economici e delle direttrici di transito che attraverso i porti di Capodistria e di Trieste collegano la vasta area mitteleuropea con il resto del mondo. In questo senso, tale area ha un carattere transnazionale e transcontinentale, dopo che negli ultimi dieci anni nell'ambito della Comunità Economica Europea è stata definita in linea di massima l'asse geografica e di transito che va dal Portogallo, dalla Spagna e dalla Francia meridionale fino all'Italia settentrionale. La sua rilevanza cresce ulteriormente con la definizione del suo prosieguo attraverso la Slovenia e l'Ungheria verso l'Europa orientale, vale a dire verso quell'area che finora non era inclusa nell'area economica europea comune. Nel determinare il carattere della regione, che non si limita all'essere tratto d'unione tra due stati, ma ha un significato transcontinentale, è rilevante tutta una serie di elementi specifici che definiscono la sua struttura come quella della regione di confine (elementi economici, culturali, politici, scolastici). Questi elementi, in virtù dei collegamenti transfrontalieri attraverso l'Italia con gli stati della Comunità Economica Europea, danno a quest'area il carattere di Euroregione.

LITERATURA

- 1) **Bufon, M.**, 1992: Prostorska opredeljenost in narodna pripadnost. Obmejna in etnično mešana območja v evropskih razvojnih silnicah. Primer Slovencev v Furlaniji-Julijski krajini. Trst.
- 2) **Maier, J.**, 1983: Grenzen und Raumforschung - eine Problemskizze. Staatsgrenzen und Einfluss auf Raumstrukturen und Verhaltensmuster (I. Teil - Grenzen in Europa). Bayeruth. (s.9-19).
- 3) **Klemenčič, V.**, 1987: Državna meja na območju SR Slovenije in obmejna območja kot nov geografski fenomen. Razprave in gradivo 20 - Revija za narodnostna vprašanja. Ljubljana. (s.57-79).
- 4) **Klemenčič, V.**, 1987: Slovenija v luči socialnogeografske preobrazbe. Zbornik-10. Derčevi pediatrični dnevi. Ljubljana. (s.63-72).
- 5) **Klemenčič, V.**, 1990: Koprsko kot obmejno, narodnostno mešano in terciarizirano območje. Primorje - Zbornik 15.zborovanja slovenskih geografov. Portorož. (s.99-106).
- 6) **Klemenčič, V.**; Bufon, M., 1991: Geographic problems of regions: The case of the Italo-Yugoslav border Landscape. In: Rumley, D.; Minghi, J.V.(eds), The Geography of Border Landscapes. London.
- 7) **Klemenčič, V.**, 1992: Slovenija in Slovenci danes ter jutri v luči socialne geografije. Geographica Slovenica 23. Ljubljana. (s.37-52).
- 8) **Klemenčič, V.**; **Zupančič, J.**, 1992: Regionalizem - nov izziv za geografijo. Primer slovenskega etničnega ozemlja. Geografski vestnik 64. Ljubljana. (s.157-167).
- 9) **Klemenčič, V.**; **Genorio, R.**, : 1992: The New State of Slovenia and its Functions within the Frame of Europe. Symposium on: "Future Constructions of the World Political Map: Underlying Factors." IGU Commission on the World Political Map, Washington, D.C.
- 10) **Klemenčič, V.**, 1993: The New State of Slovenia and Its Functions within the Frame of Europe. Geojournal. Dordrecht/Boston/ London. (s.323-333) skupaj z Genorio, R.
- 11) **Klemenčič, V.**, 1993: National Minorities as an Element of the Demographic and Spatial Structure of the Alpine-Adriatic-Pannonian Region. Geojournal. Dordrecht/Boston/London. (s.207- 214).
- 12) **Vrišer, I.**, 1988: Die Industrie in der Slowenien - Entwicklung und Strukturen. Wirtschaftliche Zusammenarbeit zwischen Ländern verschiedener gesellschaftlicher Systeme. Bayreuth. (s.35-50).